

„NEM VAGYOK »PROTEKCIÓS« ÍRÓ”

*Szenkovics Enikő beszélgetése
Doina Ruști román írójával*

Doina Ruști a kortárs román próza egyik legeredetibb hangja. Népszerűségét regényei sajátos stílusának, üde nyelvhasználatának, jó szerkezeti felépítésének köszönheti, és nem utolsósorban tematikai gazdagságának. Akár mai témákat dolgoz fel, akár múltbelieket – melyekben igen jól ötvözi a történelmi elemeket az adott korra jellemző misztikában, babonában való hittel, aminek nyomai egyébként napjainkban is fellelhetők a románság körében –, csakhamar felkelti az olvasók figyelmét, és sikeresen fenn is tartja azt a regények utolsó betűjéig.

– *Végignézzve az évek során megjelent munkáidat, mondhatni, nem is olyan rég debütáltál íróként: 2004-ben jelent meg első regényed, az Omulețul roșu¹ [A vörös emberke]. Voltak-e már régebbi, ezt megelőző próbálkozásaid?*

– Tulajdonképpen 15 évesen kezdtem el írni, elsősorban rövidprózát, de jóval később, csupán a forradalom után adták ki a szövegeimet. A kommunista rendszerben, mint megannyi más fiatalnak, nekem sem volt egyszerű dolgom, lévén hogy a publikálási lehetőségeket behatárolták a politikai szempontok. 1989 után aztán elkezdtem a Humanitas Kiadónál dolgozni, és engem is elkapott az elmulasztott dolgok pótlásának heve: idegen nyelvű könyvek garmadát fordították román nyelvre, és úgy általában rengeteg könyv jelent meg, egyebek között ismeretterjesztő kötetek. Így indítottam én is 1997-ben a *Dicționar de simboluri din opera lui Eliade*² [Az Eliade műveiben fellelhető szimbólumok szótára] című kötetrel, amelyet aztán kb. húsz ismeretterjesztő, elsősorban iskolásoknak szánt könyv követett. Ám mindeközben végig foglalkoztam szépirodalmi szövegek írásával is. Emlékszem, hogy a kiadónál nagy mennyiségű papírhalom hevert, régi korrektúrapéldányok, és azok hátára írtam a történeteimet. Ha megkérdeznéd, mit csináltam 1991 májusának vége felé, fogalmam sem lenne, mi volt a dolgom a munkahelyemen, arról sem, hogy mi történt otthon, azt viszont pontosan

1 Doina Ruști, *Omulețul roșu*, Vremea, București, 2004.

2 Doina Ruști, *Dicționar de simboluri din opera lui Eliade*, Coresi, București, 1997.

meg tudom mondani, hogy abban a hónapban írtam a *Bălcescu nr 7* [Bălcescu utca 7. szám] című elbeszélésemet, melyet sosem publikáltam. Egy nyári nap feszültségére, forróságára emlékszem: a Bălcescu út hársfái virágba borulnak, és egy 7. szám alatti lakásból behív egy fura alak. Ott ültem a Ciclop korlátján, és írtam a korrektúraoldalalok hátára, újrahasznosított papírra, és hogy el ne vigye a lapokat a szél, egy könyvet tettem rájuk nehezeknek, melynek címére azonban nem emlékszem. Az a könyv akkor az írási folyamatom, az írói kísérletezésem része volt.

Ha mindent kiadtam volna, amit eddig írtam, azt hiszem, minden hétre jutna egy-egy kötet. Sok prózaszövegem van, melyeket a megírásuk óta sem olvastam el, s ott hever a fiók mélyén két kiadatlan regényem is. Nem beszélve a többiről: forgatókönyvekről, színművekről stb. Az írás a fő szenvedélyeim egyike.

– *Az irodalmi életbe való érkezésed nem fokozatosan történt, lassú ütemben, hanem robbanásszerűen, hatalmas és igencsak pozitív visszahanggal: az első köteted után nem sokkal, három éven belül három regényt publikáltál, amely három nagy irodalmi díjat kapott: a Bukaresti Írók Szövetségének díját a Zogru³, a Román Írószövetség prózadíját a Fantoma din moară [A malom fantomja],⁴ illetve a Román Akadémia Ion Creangă-díját a Lizoanca la 11 ani⁵). Mit jelentettek akkor, a regényírói pályafutásod elején, és mit jelentenek most ezek a díjak?*

– Annak idején számomra egyetlen dolog volt fontos: hogy megjelentessem a *Fantoma din moară* című, a román kommunizmusról szóló regényemet. Az összes többi dolog, beleértve a díjakat is, úgy gondolom, hogy annak az energiának a következménye, amit ezen regény publikálásába fektettem. Ez az első könyvem, és több részét a nyolcvanas évek végén írtam. Ennek ellenére csak 2008-ban tudtam kiadni. Kiszedtem belőle néhány fejezetet, és ebből lett az *Omulețul roșu*, az első regényem. Akkoriban végre kezdtek publikálni kortárs román irodalmat, és a Poliromnál is beindítottak egy sorozatot, melynek keretében főleg minimalista, vallomásos, kizárólag a jelenhez kötődő regényeket adtak ki. Rájöttem, hogy nem tudnám elküldeni nekik a *Fantoma din moară*t, így hát megírtam a *Zogrut*, a történelmi regény úgymond

3 Doina RUȘTI, *Zogru*, Polirom, Iași, 2006.; magyar kiadása: *Zogru*, ford. SZENKOVICS Enikő, Sétatér, Kolozsvár, 2014.

4 Doina RUȘTI, *Fantoma din moară*, Polirom, Iași, 2008.

5 Doina RUȘTI, *Lizoanca la 11 ani*, Trei, București, 2009.; magyar kiadása: *Lizoanca tizenegy évesen*, ford. SZENKOVICS Enikő, Orpheusz, Budapest, 2015.

védbeszédét, voltaképpen egy metaregényt. Hamar kiadták, nagy sikere volt, számomra viszont ennek egyetlen szerepe volt: hogy megnyissa az utat a *Fantoma* számára, melyet aztán néhány hónappal később el is küldtem a Poliromnak. Most már csak várni kellett. És mivel igencsak késlekedett a megjelenése, nekem pedig fogytán volt a türelmem, hát megírtam a *Lizoancát*. Kívülről talán másnak tűnnek a dolgok, azonban az első négy regényem egyetlen történet négy arcát jelenti.

A díjak a maguk idejében érkeztek, és természetesen magukkal hozták a kezdetekre jellemző örömet, ugyanakkor azonban a kollégák irigységét is. A legjobban az Akadémia díjának örültem, ezt ugyanis Nicolae Breban dicséző ajánlása kísérte.

– *Eddig összesen tíz regényt publikáltál. Ez óriási szám, főleg hogy egy tizenöt éves időszakról beszélünk (pontosabban tizenháromról, a Logodnica⁶ című regényed ugyanis 2017-ben jelent meg). Mikor van időd írni, főleg hogy számos eseményen aktívan részt veszel, és nem utolsósorban egyetemi oktató is vagy, ami szintén időigényes munka.*

– Tulajdonképpen, miként említettem, egy sokkal hosszabb időszakról van szó. Naponta írok. Mióta elkezdtem publikálni, eleinte ugye ismeretterjesztő könyveket, ugyanaz a programom. Reggel felkelek, megiszom a teám, majd két oldalt írok abból a történetből, amelyet abban az időszakban élek meg. Mostanában már csak szünetekben írok egyebet, például ismeretterjesztő szövegeket. A napi penzumom viszont napi két oldal. Nem írok gyorsan. Nem írok könnyen. De folyamatosan írok. Számomra az írás az élet fő cselekvése. Előbb írok, aztán jöhet egyéb is. És az írás során elmélyülök egy olyan történetben, mely napról napra változik.

– *Ezek a regények igen változatosak, ami a tárgyukat illeti: a régmúlt, így például a fanarióta időktől elkezdve folklórelemek, mítoszok, babonákon át aktuális témákig sok minden fellelhető bennük. Azok a gondolatok inspirálnak, amelyek nap mint nap foglalkoztatnak téged?*

– Semmit sem tervezek meg előre. Valahányszor megérint egy gondolat, egy lény, egy részlet (akár az életből, akár valamelyik könyvből), elkezdem kiegészíteni, már-már szenvedélyesen gondolkodom rá, a történet pedig több hónapon keresztül érlelődik, épül. Ha nem szabadulok tőle egy éven belül, megírom. Egyszer például felültem egy villamosra,

melynek én voltam az egyedüli utasa. A következő megállóban felszállt egy hölgy két gyermekkel, és bár megannyi üres hely volt, mégis mögém ültek. Sőt mi több, a gyermekeinek is odaszólt, hogy „gyertek, üljünk a néni mellé, ne legyen egyedül”. Ez a kép szinte egy évig üldözött. Közben megfigyeltem, hogy az emberek oda szeretnek ülni, ahol már mások is vannak, ahelyett, hogy az intimitást keresnék. Elkezdtem elmélkedni a nevelés, illetve a család témáján. És ahogy telt az idő, egyre jobban bosszantottak a család mesterkéltégei, tökéletlen működése és ezek következményei: a gyerekek, akik egy nyomasztó örökség terhét viselik, a szülők lemondása, a gyerekek adósságai a szülőkkel szemben. És akkor e bizonyos év leteltével könyvet írtam a házasságtörésről, a kóros működésű családról, egy gyilkosságról: a *Mămica la două albăstrele* [A két búzavirágos anyuka] című regényt.

Az álmok is szülhetnek kényszerképzetet. Néha kész témát álmodok meg, máskor csupán jelenetet, mely egy történet kiindulópontját képezheti. Könyveket és szereplőket álmodom. Egy ilyen álomban lapozgattam Platón *Timaioszát*, a szférák zenéjéről szóló részt, egy régebbi kiadásban (olyan helyzetek is vannak, amikor egy bizonyos oldalt álmodok meg), és azzal a rögeszmével ébredtem, hogy rekonstruáljam a világegyetem ama hangkulcsát. Számos elmélet és „egyenlet” létezett a platóni számokra, melyekkel most nem fogom untatni az olvasót. A görög nyelvben mindenik számnak megvan a megfelelője a zenei rendszerben, és én mindenképp hallani akartam, hogyan szól az a bizonyos dallam. A 90-es években jártunk, a technika nem volt ennyire fejlett, de egyeseknek már volt zenei programjuk, így végül csak találtam valakit, aki segített az adott hangjegyeket megfeleltetni. Egy egyszerű dallam jött ki belőle, tulajdonképpen egy hangsor. Sosem felejttem el azt az elégtételt, amit ennek hallatán éreztem. Az a kísérlet képezi az *Omulețul roșu* című regényem velejét – egy hekker olyan vírust gyárt, amely felforgatja egy nő életét: a számítógépében olyan mappák, képek, szöveggombinációk jelennek meg, melyek egy másodlagos világot, alazárt teremtenek. Ám ebben a káoszban léteznek jelek, melyek egy hangkulcsot képeznek.

Máskor távoli történelemből vett szereplővel dolgozom, mint a *Manuscrisul fanariot* [Fanarióta kézirat] címűben, aki ugyanilyen rögeszmés.

– *Honnan ered a történelemhez való vonzódásod? Feltételezem, annak a ténynek, hogy filológiai tanulmányokat folytattál, mely területen doktori*

címet is szereztél, köze van a kíváncsisághoz, mellyel a „régí könyveket”, a kéziratokat lapozod.

– Igen, ez így van, hisz te is jól tudod, hogy egy filológus a nyelv adott korszakai révén kapcsolatba kerül a történelemmel. De mind-ezen túl természetesen valamiféle veleszületett hajlamról is szó lehet. Az életfelfogásom szintetikus: szeretem az egészet látni, megérteni azt a rendszert, amelynek részét képezi. Ha egy portrét nézek, azonnal tudni akarom, milyen korból való, hogyan éltek az akkori emberek, miben hittek... Még akkor is, ha megismerkedem valakivel, képtelen vagyok csak arra figyelni, amit mond. Elképzelem a szüleit, a szobát, amelyben felnőtt, kedvenc olvasmányait. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy igazam van. Csupán azt szeretném ezzel mondani, hogy egy-egy szereplőt körbenövi a kontextus. Azt hiszem, innen ered a történelem iránti vonzódásom, melyet időközben kiegészítettek a tanulmányok, illetve egy adott korszak beható vizsgálata is.

Ám olyan helyzetek is vannak, amikor a szereplő vagy történet keltette fel egy adott kor iránti érdeklődésemet. Van például egy mellékszereplőm a *Măța Vinerii*⁸ című regényemben, Barbara Oros, aki arra panaszkodik, hogy egy varázsló rövid időre békává változtatta őt. Mind a név, mind maga a sztori egy nagyon érdekes történelmi forrásból ered: az erdélyi boszorkányperekből. Bukaresttel ellentétben, ahol a mágia napirendben volt, Erdélyben, Pest-Budán és általában Nyugat-Európában a gyakorló varázslókat a 18. század végéig halálra ítélték. Mindez igen érdekesnek tűnt számomra, és több feljegyzett, különféle erdélyi városokból származó peranyagot elolvastam, anélkül, hogy a regényben kifejtettem volna a témát. Ennek ellenére a szereplőm és a rövid brassói epizód mögött kiterjedt dokumentálódás áll. Sokszor az épp csak nagyvonalakban felvázolt szereplők vagy a másodlagos epizódok kiterjedt tájékozódás nyomán születnek, csak mert így jobban tudom uralni magát a témát, mert így jobban be tudom építeni a történetbe.

Amikor írtam, majd újraírtam a *Fantoma din moară* című regényemet, sok emberrel elbeszélgettem, akik a kommunizmus részesei voltak, és megállapítottam, hogy a téma a maga teljességében sosem szintetizálható egy regényben, és főleg hogy a korszakról nem lehet kívülről ítélni. Nem szeretem a bosszút, miként azt sem hiszem, hogy egy egész társadalmat, melynek emberek milliói részesei voltak, tárgyilagosan el lehet ítélni. Egy kommunizmuszerű társadalmi rendszerben

8 Doina Ruști, *Măța Vinerii*, Polirom, Iași, 2017.; magyar kiadása: *Ártó receptek könyve*, ford. SZENKOVICS Enikő, Orpheusz, Budapest, 2018.

a bűnöket nem lehet egy másik társadalom szabályai szerint rangsorolni, illetve megítélni. Annak ellenére, hogy az életem a kommunizmus alatt szörnyű, számos igazságtalanság, apám meggyilkolása által fémjelzett volt, most, egyfajta kényelmes távolságból visszatekintve, 30 évvel a forradalom után, nyugodt lélekkel kijelenthetem, hogy minden korszakban léteznek opportunisták, gyilkosok, klánok és igazságtalanságok, és hogy mindig a legerősebbek törnek felszínre. A kommunista nomenklatúra azon emberei, akiket akkoriban ki nem állhattam, a rendszer összeomlása után egy csapásra hős forradalmárokká váltak. És nem feltétlenül azért, mert annyira hitványak lettek volna, hanem mert az élet a győzteseké. Miként az *Ártó receptek könyvében* is mondtam, „A múlt olyan kutyához hasonló, mely folyton megszakítja a sé-tád, míg a jelen egy olyan eb, mely átver, hogy ölbe vedd, elfeledkezőn a jövőről – egy afgán agár”.⁹

– *Igen komolyan készülsz minden regényed megírására, például a Bukarest fanarióta időszakait bemutató művedet megelőzően rengeteg időt töltöttél könyvtárakban, régi kéziratokat tanulmányozva. Mesélnél-e erről a felkészülési fázisról?*

– A *Manuscrisul fanariot* regényt megelőzően nem most végeztem pontos anyaggyűjtést, a 18. század ugyanis már sokkal korábban felkeltette az érdeklődésemet. A száz évig tartó fanarióta időszak görög vezetőket hozott az ország trónjáról, mégpedig Isztambul Fanar nevű városrészéből. Véleményem szerint ez egy balkáni újraértékelési korszak volt, és sok tekintetben itt keresendők a modern Románia alapjai. Erről a korszakról sokáig nem találtam semmiféle információt, a történészek kerültek a témát, főleg a kommunizmusban, amikor minden idegen uralommal kapcsolatos időszakot a nemzet elleni örökös merényletnek tekintettek. Ezért kezdtem anyagot gyűjteni és rekonstruálni ezt a tettekben gazdag évszázadot. Amikor rátaláltam a kéziraatra, amelyből kiindul a regény, az azt megelőző dokumentációnak köszönhetően már volt valamiféle rálátásom az adott korszakra. De még így is sok ten-nivaló volt, a regény ugyanis a rabszolgaságot is tematizálja, mely még mindig sok feltáratlan részlettel rendelkezik, és könyvészeti anyag is csak csekély számban lelhető fel ehhez a témához. A rabszolgák adásvételi okiratai azonban számos részletet tartalmaznak, amelyek ezen drámai jelenség méreteit sejtetik. Sok ember már eleve rabszolgának született.

9 Ruști, *Ártó receptek könyve*, 204.

Másokat elraboltak és eladtak, de olyan emberek is voltak, akik szegénység okán kénytelenek voltak eladni magukat. Egy dokumentumban olvastam például, hogy két bukaresti férfi eladta magát egy kolostornak, abban a reményben, hogy a kapott pénzüsszezből üzletet indítsanak szabadidejükben. Ám időközben kiderült számukra, hogy nem is olyan könnyű az egyházi rabszolgaélet, ezért egy éjszaka átszöktek a Dunán. Egy ideig Bulgáriában bolyongtak, de mivel egy idő után elfogyott a pénzük, újra eladták magukat, ezúttal egy kereskedőnek Vidinből, arról a környékről, ahonnan előzőleg elszöktek. Mivel nem igazán voltak járatosak a földrajzban, újból Bukarestbe kerültek, ahol szökevényekként törvény elé állították, majd visszaküldték őket az első rabszolgatartójukhoz, és kárpótolniuk kellett a másodikat is.

Ezt az információt nem használtam fel a regényben, viszont hozzásegített ahhoz, hogy valamennyit felfogjak, megérezzek az adott kor hangulatából, főleg hogy a főszereplő beleszeret egy rabszolgába, és köteles lesz betartani a rabszolgatartó világ törvényeit. A késő középkor és a modernizálás szédítő keveréke képezi a könyv legfontosabb tényezőjét, mind a *Manuscrisul fanariot*, mind az *Ártó receptek könyve* című regényben, mely tavaly jelent meg magyarul az Orpheusz Kiadónál. Ez utóbbiban a szakács maga is, aki körül kibontakozik a bonyodalom, rabszolga, mégpedig nagy jelentőségű személy, ugyanis abban a tökéletlen világban a mesterség és a tehetség igencsak sokat változtathatott egy rabszolga helyzetén. Ez különféle könyvekből és főleg abból a százsámra olvasott kéziratból derült ki számomra, melyek az eladásokat, pereket, panasztevéseket, illetve az apró elégedetlenségek huzavonáját örökítik meg. Egy végrendeletből például megtudtam, hogy két rabszolga egy régi törvény alapján nyerte vissza szabadságát, mely kimondja, hogy ha valaki örökös nélkül hal meg, a rabszolgái természetes módon szabad emberekké válnak. Úgyszintén a varázslásról szóló anyagok is sokat nyomtak a latba az *Ártó receptek könyve* születésekor, melynek szereplői mágusok, varázslók, sarlatánok vagy az általuk űzött tevékenységeknek részesei.

Mint említettem, Európa többi részével ellentétben, Bukarestben egyfajta tolerancia volt tapasztalható a varázslással szemben. Számos átkot, anatómát olvastam, melyeket papok írtak azzal a céllal, hogy a templomban felolvassák őket. Egy ilyen dokumentumban olvastam például arról, hogy tolvajok elloptak valamit egy templomból. A szerzetesek feljelentést tettek a rendőrségen, arra kérve a kapitányt, hogy kerítse elő a tettéseket. Ám ezek kilétét minden erőfeszítés ellenére ho-

mály fedte. Így hát a metropolita átkot írt a városkapitány fejére, mely így szólt: „Folyjon ki Neculai kapitány szeme, ha nem keríti elő a tolvajokat!” De természetesen ezeken kívül más forrásokat is felhasználtam ehhez a regényhez, középkori receptes könyvektől elkezdve mágikus zoológiáig vagy a balkáni világmitológiáig. Ám a dokumentálódás még nem minden: sokszor csak magát az olvasmányt jelenti, ami azonban hozzájárul az íráshoz szükséges hangulat megteremtéséhez.

– *És hogy történt a „rákészsülés” a Lizoanca esetében? Beszélj, kérlek, arról az újságcikkről, amely annyira felkavart, hogy egy regény megírásához vezetett.*

– A hír meglehetősen groteszk volt és nem tudtam kiverni a fejemből: egy gyermeket azzal gyanúsítottak, hogy megtöltötte a falut szifilisszel. Ennek a sajnálatos esetnek az összes borzalma egy, a társadalom rozoga alapjairól szóló történetté alakult. Nem az eset önmagában tragikus, hanem az a tény, hogy szimptomatikus. És ezért az általam választott narratív szerkezet is: egy gyermeket, aki beteg és akit kihasználnak, a felelős egészségügyis ahelyett, hogy kezelné, olyanképpen ajánlja fel neki segítségét, hogy összeállít egy listát mindazokkal, akik őt kihasználták. Csakhogy ez a lista esetleges, ellenszenvek által diktált neveket tartalmaz, és bosszúlehetőséggé válik. Úgy látom, hogy ezt a társadalmat, amelyben élünk, ilyenfajta szubjektív és erkölcstelen tettek alkotják, akárha az emberek elfeledték volna, hogy egy adott faj alkotóelemei. Olyan, mintha egy kolosszus szétesésénél, egy hegy kavicsokká, homokká való szétmorzsolódásánál segédkeznénk, melyet szertefoszlat a szél. A visszajelzések alapján elmondhatom, nagy örömmre szolgál, hogy mind a kritika, mind pedig hűséges olvasóim ennek jegyében olvasták a regényt.

– *Számodra igen sokat jelent az olvasókkal való őszinte kapcsolat, és meggyőződésem, hogy nem dicsőségért és díjakért írsz, hanem elsősorban az olvasókért. Valahányszor könyvbemutatón találkozunk, különös örömmel tölt el a hozzájuk való viszonyulásod: mindenkihez, aki beáll a sorba dedikáltatni, intézel egy-egy jó szót, megköszönöd az érdeklődésüket, azt, hogy eljöttek a könyvbemutatóra. Hogyan látod az olvasókkal való kapcsolatot?*

– Nem vagyok „protekciós” író. Nem vagyok valamelyik lap- vagy könyvkiadó, sőt még tévécsatorna szerkesztője sem, ezért az emberek nem abban a reményben olvassák a regényeimet, hogy majd én is publikálni, promoválni fogom az irományaikat, miként ez gyakran meg-

esik. Az olvasók jelentik számomra az egyedüli erőt. Olyan emberek ők, akik hozzám hasonlóan gondolkodnak és látják a világot. El is dicsekedhetem azzal, hogy megvannak a saját olvasóim, általában művelt emberek, tanárok, diákok vagy gimnáziumi tanulók. Rokonszenv van közöttünk, spontán kapcsolat, és merem állítani: szeretet.

– *Könyveidet számos nyelvre fordítják. Hogyan fogadták őket, illetve milyen elvárásaid vannak ezeknek a regényeknek más országokban, más nyelveken, más kultúrákban folytatott életét illetően, lévén hogy egyesek, az adott kultúra alapismeretei hiányában, másképp, más alapokon, másfajta inerpretációs lehetőségekkel olvashatók?*

– Elbeszéléseimet és regényeimet angol, francia, német, olasz, spanyol, szerb, szlovén, macedón, bolgár, magyar, török, kínai, dán, orosz és héber nyelvre fordították, melyek vagy önálló kiadásokban, vagy antológiákban, folyóiratokban jelentek meg. Magyar nyelven három regényem látott napvilágot, az általam lefordított *Zogru*, *Lizoanca* és *Ártó receptek könyve*, illetve a Nagyvilágban publikált *Cristian* és *The Winner* László Noémi tolmácsolásában. Öszintén szólva nehéz rajongókat szerezni más nyelveken, de vannak olvasóim. A legnagyobb sikereket a magyar és spanyol nyelvre átültetett *Lizoanca*, a német nyelvű *Fantoma din moară*, az olasz nyelvű *Omulețul roșu*, illetve a Santiago de Chilében megjelent, spanyol nyelvű *Zogru* aratta, ebből is látszik, hogy más-más kultúrákban különböző témák keltik fel az olvasók érdeklődését. Az említett regények mellett meglehetősen nagy visszhangot váltott ki néhány elbeszélésem is a kritikusok és olvasók körében egyaránt: az olasz nyelvű *Ginecologii mei* [Nőgyógyászaim], az angol nyelvű *Măna lui Bill Clinton* [Bill Clinton keze], illetve az angol nyelvű, Koppenhágában publikált *Un sfert de oră apăsător* [Egy nyomasztó negyedóra].

Egy lefordított szövegnek hosszú és bonyolult utat kell bejárnia. Először is igen nehéz meggyőzni egy kiadót, ha nem olvassák el a teljes lefordított szöveget. Többnyire egy részletet vagy szinopszist küldök el nekik, és a legtöbb kiadó ezzel kockázatot vállal, hiszen lehet, hogy olyan regény megjelentetésére vállalkozik, mely a stílusát tekintve jól megírta, viszont lehet, hogy összességében nézve rossz felépítésű.

Továbbá olyan fordítót is nehéz találni, aki nem árul el téged, aki megőrzi az írói szellemet. Ehhez tehetségre, filológiai műveltségre van szükség. Szerencsém van a fordítóimmal, nem panaszkodhatom. Természetesen azok a könyvek, amelyek magukért a fordításaikért kaptak

dicséretet, nagyobb eséllyel indultak. Ebben a helyzetben van az *Omulțul roșu* Roberto Merlo kitűnő olasz fordításában, illetve az *Ártó receptek könyve*, melynek bemutatása alkalmával te magad átvehetted a Magyar Írószövetségtől a Hieronymus-díjat.

De még így is, a megjelenés után is meglehetősen nehéz egy könyv népszerűsítése, mert megkívánja a szerző minél több síkon való bevonását is: különféle eseményeken való részvételt, író-olvasó találkozót, illetve interjúkat, melyek az adott könyvre felhívhatják a sok más könyv által bombázott olvasók figyelmét. A legtöbb esetben épp hogy egy-egy könyvbemutatóra eljutok, egy idegen országban ugyanis, ahol nem vagy ismert, nem olyan egyszerűek a dolgok, mint odahaza.

– *A könyvbemutatókon kívül számos más eseményre is meg szoktak hívni: hazai és nemzetközi könyvvásárookra, író-olvasó találkozókra, konferenciákra, tévé- és rádióadásokba, vitákra, és nem utolsósorban iskolásokkal és egyetemistákkal szervezett találkozókra. Miért tartod ennyire fontosnak, hogy rendszeresen látogasd Bukarest és számos más romániai város iskoláit és egyetemeit?*

– Általában azért veszek részt nemzetközi rendezvényeken, mert ilyenképpen megismerhetek írókat, kiadókat, érezhetem az egyetemes irodalom pulzusát. De leginkább iskolákba szeretek ellátogatni, itt vannak ugyanis a legőszintébb olvasók, akik vevők a fikcióra. Főleg az utóbbi időben olyan olvasónemzedék nőtt fel, amelynek tagjai elsősorban például az Art Kiadó könyvein nevelkedtek: ez a kiadó olvasóklubokat hozott létre és támogat. Szeretek fiatal értelmiségiekkel találkozni, mert úgy gondolom, hogy tanulhatok tőlük. A felnőttek sokszor olyan kérdéseket tesznek fel, melyekről úgy gondolják, hogy az író kedvére vannak, azaz kímélni akarják őt. Ezzel szemben a fiatalok brutális kíváncsiságról tesznek tanúbizonyságot, és lényegében ez visz közelebb napjaink történelmének velejéhez.

– *Kérlek, mesélj röviden az utolsó regényedről, a Logodnica címűről, mely 2017-ben jelent meg, és melynek születése nem mondható mindennapinak.*

– Megrendelés volt, s replika lett belőle. Egy norvég férfi elbeszélő regénye ez, aki csalódott egy, a vidékeinkről való nő szerelmében, akit, az én nézőpontom szerint, kihasznál.

– *Néhány napja tértél haza Kínából, ahol egy bő hónapot töltöttél. Kik, milyen céllal hívtak meg, milyen rendezvényeken vettél részt? Mi lehet ér-*

dekes a kínai írók és olvasók számára egy román író nő személyében és tevékenységében? Merő véletlen lenne-e, hogy pont az Ártó receptek könyvét fogják kínaira lefordítani? – Mint tudjuk, a macska fontos szerepet játszik a kínai hiedelmekben és mítoszokban...

– Kínát és Romániát régi kapcsolatok fűzik egymáshoz, és pontosan azért fogadtak olyan jól, mert Romániából érkeztem. Ez alatt az egy hónap alatt számos beszélgetésen, felolvasáson, kiadókkal, fordítókkal, írókkal való találkozókon, illetve kultúrkiránduláson voltam: láttam például a mitikus Szecsuánt. De ennek a kirándulásnak a legszébb része a regényem megjelenésének lehetőségéhez kapcsolódik, melynek egyelőre csupán részleteit fordították le és jelentették meg két antológiában, egyet Pekingben, egyet pedig Goangzhouban. Ami az adott részek kiválasztását illeti, mint ez általában lenni szokott, a fordító döntése volt.

Azt is fontosnak tartom elmondani, hogy számomra egyszerűbb olyan írókkal kapcsolatot kialakítani, akik szintén megtapasztalták a kommunizmust. Még ha nem is tetszik annyira, közös múltból beszélhetünk, egy olyan kommunikációs kódról, melyet nagyon is jól ismerünk. Amikor a tavalyi Frankfurti Nemzetközi Könyvvásáron bemutatták a *Fantoma din moară* című regény német nyelvű fordítását, rájöttem, hogy a hallgatóság soraiban olyan emberek ülnek, akik hozzám hasonlóan átmentek a csernobili robbanást követő ködös napokon, tudják, mi a katonai felkészítő óra az iskolában, vagy mi fán terem a pártgyűlés egy kommunista rendszerben. Nem értem jöttek el a könyvvásárra, de mint kiderült, hallván a hangszórókból a felolvasást, odagyűltek a vásár különböző sarkaiból. Nem magáért a regényért, hanem hogy csatlakozzanak a közös kemény múlthoz, és ez a dolog képezte a beszélgetés alapját, ez szülte a kérdéseket.

– Egy „standard” kérdéssel zárnám a beszélgetést, további sikereket kívánva: mik a terveid a közeljövőre, min dolgozol, miről álmodozol mostanság?

Tavaly ősszel, amikor Budapesten találkoztunk, ugyanezt kérdezted. Kijöttünk hármasan a rádiótól, Erős Kinga barátunkkal együtt, és egy fotót készítettünk magunkról, háttérben a lágy szél borzolta rozsdabarna falevelekkel. Arról az utcáról, ama bizonyos felejthetetlen őszi napról indít a következő regényem, egy szerelmi történet.